

De wilde wereld

Sanne Bloemink

De wilde wereld

Een nieuwe relatie met de natuur

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM/ANTWERPEN

Eerste druk, juli 2020

© Sanne Bloemink

Omslagontwerp Michel van Duyvenbode

Typografie binnenwerk Perfect Service

Productiebegeleiding Tim Beijer

Drukkerij Wilco, Amersfoort

ISBN 978 90 830 7365 1

NUR 410

www.uitgeverijpluim.nl

Inhoudsopgave

Het richtingsgevoel van de zeeschildpad	7
1. De portemonnee van de giraf	15
2. De politiek van DNA	43
3. Het bos dat denkt	76
4. Ondergrondse schimmeldraden	102

Het richtingsgevoel van de zeeschildpad

De pandemie is moeilijk voor de mens. Isolatie is verre van ideaal. Mensen sterven zonder hun familie in het ziekenhuis, sommigen worden eenzaam of nóg eenzamer dan ze al waren, anderen verliezen hun baan, velen voelen zich angstig en neerslachtig.

Maar niemand kan eromheen: níét-mensen lijken ervan op te knappen. Vogels fluiten erop los, de lucht ruikt frisser dan ooit en de herrie van het verkeer is grotendeels verstomd. Hoewel er geen dolfijnen zwemmen in de kanalen van Venetië (dat was helaas nepnieuws), is het water er nog nooit zo schoon geweest. Dit jaar zijn een recordaantal zeeschildpadden uit hun ei gekropen op schone, lege stranden. Een sterke afname van onderwatergeluid, normaal gesproken veroorzaakt door verkeer van zeetankers, verlicht chronische stress van walvissen. Mijn vriendin in Chennai, India, heeft voor het eerst sterren gezien vanaf het dak van haar huis.

Wie had ooit gedacht dat dit allemaal mogelijk zou zijn? De lente van 2020 lijkt een adempauze voor de natuur. Eindelijk even verlost van de mens. Dit tijdelijke venster op een andere wereld, een wereld met frisse lucht, minder herrie en een afname van CO₂, vervult mij en vele anderen met hoop.

'The impossible has already happened,' schrijft Rebecca

Solnit in een essay in *The Guardian*. Ze vergelijkt deze tijd met het invallen van de dooi in de lente: ‘Als het pakijns is opgebroken, het water weer begint te vloeien en de boten weer kunnen varen naar plaatsen die ze tijdens de winter niet konden bereiken. Het ijs was het stelsel van machtsrelaties dat we de status quo noemen – het lijkt stabiel, en degenen die ervan profiteren staan erop dat het niet te veranderen is. Vervolgens verandert het snel en dramatisch, en dat kan opwindend zijn, beangstigend, of allebei.’ Het is een mooie vergelijking, maar de vraag is hoe het water blijvend van richting kan veranderen. Voordat het weer stolt tot ijs.

In een filmpje van animator Steve Cutts zit een dikke man in quarantaine. Terwijl hij op de bank chips eet en tv-kijkt, bloeit buiten de natuur op: dieren rennen rond, bomen en planten groeien en bloeien. Het is één groot feest. Maar als de man aan het einde van de quarantaine eindelijk weer naar buiten mag, trapt hij meteen een lieveheersbeestje dood. De mens als grote verwoester. Direct na de quarantaine komt er dan ook een abrupt einde aan de opleving en de dieren vluchten allemaal snel weer weg. ‘We don’t deserve this planet’ heet een pagina op Facebook die dagelijks plaatjes van ecologische ellende plaatst. De mens is op die plaatjes stevast een invasieve soort, een soort plaag, die onvermijdelijk overal hel en verdoemenis zaait.

De term antropoceen, het geologische tijdperk van de mens (*antropos* is het Griekse woord voor mens), is de laatste jaren dan ook snel in zwang geraakt om ons huidige tijdperk mee aan te duiden. Geologische processen die zich steeds over miljoenen jaren voltrokken,

spelen zich plotseling af in een mensenleven. De diepe, geologische tijd perst zich samen in enkele generaties, verdicht zich. En die gecomprimeerde tijd verandert onze blik op de toekomst. Want hoe lang hebben we nog?

Op de term antropoceen valt veel af te dingen. Het is immers niet 'de mens' die verantwoordelijk is; sommige mensen dragen een veel grotere verantwoordelijkheid dan anderen. Het gaat dus eerder om de mens als soort dan om de mens als individu. Het woord doet het beeld van onszelf als soort echter wel wankelen en is in dat opzicht loepzuiver. Terugkijkend in de geologische diepe tijd van de aarde wordt immers duidelijk hoe weinig invloed een mens heeft op natuurlijke processen, hoe onbeduidend we eigenlijk zijn. Maar tegelijkertijd is de mensheid nu zélf een geologische supermacht geworden en lijken we allesbehalve onbeduidend. Het tempo waarin de menselijke hand op dit moment transformatie bewerkstelligt op aarde, is vergelijkbaar met de immense, geologische tijdschalen van voorheen. Wereldwijd verplaatsen mensen bijvoorbeeld momenteel meer rotsen en sedimenten dan alle rivieren van de wereld tezamen.

Toch zijn we verre van almachtig. De COVID-19-pandemie wijst ons erop dat we niet zijn losgezongen van de materiële wereld, maar hier een integraal onderdeel van uitmaken. Het virus is niet eens een cel; het is niet meer dan een plukje genetisch materiaal met een omhulsel, opererend op de grens van levend en niet-levend. En toch zet dit minuscule stukje materie het leven van alle mensen volledig op zijn kop. Het virus kon oversprin-

gen van dier op mens doordat mensen steeds vaker diep ingrijpen in ecosystemen, bijvoorbeeld in het tropisch regenwoud, en daarmee het risico op een ‘species jump’ vergroten. De mens verstoort de balans in de ecosystemen met de hoogste biodiversiteit door ontbossing, mijnen en klimaatverandering. De mens maakt de habitat voor wilde dieren steeds kleiner, houdt ongeken- de hoeveelheden vee, en leeft vaak in de buurt van dat vee, meestal in grote steden. En dan verplaatst de mens zich ook nog eens in razend tempo over de hele aarde. Wetenschappers zijn het erover eens dat de kans op toekomstige pandemieën daardoor steeds groter wordt. Dat raakt ons uiteindelijk allemaal, mens en niet-mens.

In een column schrijft Louise Fresco, auteur en voorzitter van de raad van bestuur van Wageningen University: ‘Alles is met alles verbonden: bedreigingen van onze gezondheid ontstaan uit de wisselwerking tussen mens en natuur. Een logisch gevolg van dit inzicht is dat we ons niet opnieuw laten verrassen door de uitbraak van een zoönotische ziekte, en in paniek op zoek gaan naar vaccins, maar preventief in kaart brengen waar de risico’s liggen en uitbraken voorspellen.’ Ze besluit haar column met de conclusie dat ‘het nu de tijd is om de verbondenheid van de mens met het totale ecosysteem van de planeet te erkennen’. (NRC Handelsblad, 17 mei 2020) Die erkenning van verbondenheid is noodzakelijk als we de gedachteloze destructie van onze leefomgeving willen stoppen.

Maar hoe doe je dat? Het is een vraag die ik me al een aantal jaren stel. Hoe kan ik me verbonden voelen met

mijn omgeving, met de natuur? Waar begint die relatie? Ik groeide op in een bovenhuis in Amsterdam en heb nooit veel gehad met het ‘buitenleven’. Liever las ik boeken en voerde ik gesprekken met vriendinnen. Ik vind kippen een beetje eng, motten een beetje vies en muggen extreem irritant. Ik kan amper een beuk van een eik onderscheiden. Ik loop met mijn hond in het bos waar een bordje van Staatsbosbeheer aangeeft dat hier de natuur begint. Maar is dat dan echte natuur? Alles in Nederland is uiteindelijk toch aangelegd door mensen? Pas aan de andere kant van de wereld kreeg ik voor het eerst een werkelijke interesse voor mijn omgeving.

In 2015 was ik in Costa Rica, het land waar ‘de natuur’ het handelsmerk is geworden van een hele natie. Tijdens een nachtelijke wandeling door het tropisch regenwoud drong het begrip biodiversiteit plotseling in alle diepte tot me door. Dit was de wereld van de majestueuze bomen, weelderige planten en brullende apen. Dit was de wereld van kikkers en insecten in alle kleuren van de regenboog. Een wereld waar ik slechts op bezoek was, waar ik als mens niets voorstelde. In mijn ene hand hield ik stevig de hand van mijn zoon geklemd, in de andere hand een zaklamp. We mochten de takken om ons heen niet aanraken, omdat daar slangen konden zitten. De gids scheen met zijn zaklamp op een gele slang die opgekruld in een cirkel op een tak zat: ‘*Ha, this is the yellow eyelash viper!*’ Een van de giftigste slangen ter wereld. Mijn hart klopte in mijn keel.

Het begon keihard te regenen en binnen een paar minuten waren onze laarzen gevuld met klotsend water. De weg door de jungle leidde naar het strand, waar we

een zeeschildpad haar eieren zagen leggen in een kuil in het zand. De gids vertelde dat zeeschildpadden hun eieren altijd op het strand leggen waar ze zelf geboren zijn. Ze bezitten een soort ingebouwd navigatie-systeem, een perfect richtingsgevoel. Niemand begrijpt precies hoe het werkt, maar het systeem wijst ze feilloos de weg. Vol ontzag keken we naar de schildpad, die na het leggen van haar eieren weer richting de zee schuifelde. Het was een nacht vol gevaar en magie, vol adrenaline en bewondering. Dus dít is de natuur, dacht ik.

Vanaf dat moment ben ik over onderwerpen als dieren, ecosystemen en biodiversiteit gaan schrijven, maar dat betekent niet dat ik nu zelf weet hoe ik een relatie met 'de aarde' aan moet gaan. Ik ben op zoek naar bewuste verbondenheid met mijn omgeving. Niet alleen met de mensen in mijn omgeving, maar ook met de niet-menselijke wereld om mij heen. Maar het aangaan van zo'n relatie is verdomd moeilijk. Ergens blijf ik altijd gevangen in mijn individuele, menselijke perspectief.

Op allerlei manieren zijn vooruitstrevende wetenschappers, kunstenaars, schrijvers en denkers de laatste jaren bezig om na te denken over nieuwe manieren waarop we die verbondenheid met de niet-menselijke wereld niet alleen zouden kunnen erkennen, maar ook zouden kunnen voelen. Dat doen ze door onze omgeving met veel aandacht en geduld, regelmatig geholpen door technologie, te bestuderen. Ze doen het door na te denken over manieren waarop we de desastreuze impact van de mens op ecosystemen een halt zouden kunnen toeroepen. Ze doen het ook door te zoeken naar manie-

ren waarop dieren, bomen, rivieren en zelfs het landschap een stem zouden kunnen krijgen. Om die stem te kunnen horen, moeten we echter eerst leren luisteren. Dat is niet makkelijk, maar wel noodzakelijk. Al die verschillende vormen van onderzoek hebben zich de laatste jaren voor een groot deel ‘ondergronds’ afgespeeld, buiten het zicht van de mainstream. Als een netwerk van schimmeldraden heeft dat onderzoek zich verspreid. Nu de pandemie ons met stil geweld op de rol van de mens in de natuur drukt, wordt het tijd dat meer mensen kennis gaan maken met deze ideeën. Het wordt tijd dat dit onderzoek bovengronds komt en dat we met een steeds grotere groep gaan zoeken naar die nieuwe perspectieven op de omgeving. Dat is, net zoals die nacht in de jungle, beangstigend en opwindend tegelijk. Dus houd je vast.

Wil je meer lezen over de wereld van morgen?

In de serie 'Vitale ideeën voor de wereld van morgen' denken denkers van vandaag over de wereld van morgen. Over levensnoodzakelijke vraagstukken en onderwerpen, telkens met het uitgangspunt: hoe willen we dat de wereld er morgen uitziet, en wat moeten we daarvoor doen?

Ook in deze reeks verkrijgbaar:

Longarts Wanda de Kanter laat zien hoe in de afgelopen decennia van overvloed onmerkbaar een enorme groep kwetsbare mensen ontstond, die pas echt in beeld kwam tijdens de coronacrisis. In *Parasiet der kwetsbaren* onderzoekt ze hoe we kunnen veranderen voor een sterkere, gezondere en eerlijkere wereld.

www.uitgeverijpluim.nl